

MINU AU ON MU TRUUDUS

HEIKI AHONEN

„NELJAKÜMNES SÕDA“. Stsenarist, režissöör ja operaator **Andres Sööt**, heli: **Andres Sööt**, **Ago Preimann** ja **Mart Otsa**, helikujundus: **Jaak Elling**, AVID-montaaž: **Kalle Käärrik** (Oculus Film). Beta SP, 67 min, mustvalge ja värviline.

© **Andres Sööt**, 2005.

Mulle tundub täiesti subjektiivselt, et dokumentaalfilmi puhul on väga tähtis selgelt mõista, millest film on ja kellele on ta määratud. Millest on **Andres**

Söödi film „**Neljakümnes sõda**“, saab selgeks juba kassetepealset lugedes: „Film on pühendatud pataljonile Narva. Pataljoni raudvaraks olid need eesti mehed, kes 1942. aasta sügisel astusid vabatahtlikult Eesti Leegioni, et pärast eeskujulikku väljaõpet võidelda SS-diviisi Wiking koosseisus idarindel. Rasked kaotusterohked lahingud Ukrainas ja Sinimägedes tegid pataljonile nime. Et Eestis teistkordset nõukogude okupatsiooni ei suudetud ära hoida, polnud enam nende teha.“

„Neljakümnes sõda“, 2005. Režissöör **Andres Sööt**.
Pataljon „Narva“ iga-aastasel kokkutulekul Elvas 2004. juulis.

Niisiis on selge sõnum, see on film meestest, kes, relv käes, võitlesid Saksa-maa poolel Nõukogude Liidu vastu. Mehed, keda on alles vähe ja varsti enam üldsegi mitte. Selles mõttes on ju igati loomulik üritada säilitada filmilindil ka seda väikest osa, mida veel mäletatakse. Filmis on kasutatud seitset nimestatud intervjuud ja ohtralt arhiivikaadreid alates lahingustseenidest kuni Tallinna „vabastamise“ aastapäeva piduliku tähistamiseni Nõukogude Eesti juhtkonna poolt. Filmi on mahtunud palju imetoremaid fotosid (eriti näoilmete poolest), olgu siis arstlikust komisjonist või toonastest juhtidest, aga muidugi ka tänuväärset üles otsitud propagandamaterjal, plakadid jms.

Juurde on lõigatud kaadreid paari viimase aasta mitmete organisatsioonide ja gruppide kogunemistest ja kokkusaamistest, valdavalt on tegemist endiste sõjameeste üritustega. Meeste hõrenevad read toovad pisara silma, aga

samas tunduvad need üritused ehk liiga pikalt kajastatutena. Kõike on natuke nagu liiga palju, et ühtset tervikut kujundada. Võib-olla on sellest johtuvalt filmil ka veider 67-minutine pikkus. Kahju on, et filmi teises pooles kujuneb kondikavaks ootamatult pronksmehe-Pärnu-Lihula telg, teema, millest sõjamehed ise peaaegu ei räägi.

Eestlastel ei olnud Teises maailmasõjas oma sõjaväge ja oma kindrleid. Seepärast on eesti sõjamehe mälestused just nähtuna sõduri pilguga, kohaliku vaatenurgaga, subjektiivsed. Üldpilt on kujunenud hiljem, olgu siis kellegi kirjutatu või öeldu põhjal. Seepärast ongi meie „neljakümnes sõja“ I u g u filmina intervjuude põhjal väga raske kokku panna. Hüsteeriline eesti vanatädi pronksõduri juures (ilmselt siis mingil 9. mail) oli hädavajalik, et pronksõduri ja Lihula vastandust luua, aga ehk oleks samas kaadris porisenud eestlasest „pu-nane“ sisulisem olnud?

„Neljakümnes sõda“.

Võib-olla olekski nüüd aeg asuda ot-
sima vastust küsimusele filmi adressaa-
dist. Kooliõpilasele on 1939. – 1940. aas-
ta territoriaalseid muutusi Euroopas na-
gu ka 1944. aasta kaitselahinguid kuju-
tavad animatsioonid kindlasti hea vi-
suaalne abimaterjal. Samas diktoriteksti
väide, et Saksa okupatsiooni alguskuu-
del astus Omakaitse ja Saksa sõjaväke
iga neljas mees, on veidi eksitav. Tõ-
degem, et pilti ja (õppe)materjali on pal-
ju. Jutt on aga meie meestest sõjas ajal,
mil inimestel olid ideaalid. Vaadake
neid naervaid poisse marssimas kahuri-
lihaks suurimas sõjalises hakklihamasi-
nas, mida seni nähtud. See oli aeg, kui
inimestel oli lootust ja usku ning soovi
ja tahtmist seda usku tõestada. Mis meil
täna selline usk võiks olla, mis oleks see
idee, mis ulatub kaugemale meie oma
isiklikust olust?

Otseselt ja kaudselt on Andres Sõot
teinud filmi just ideaalidest ja meestest,
kes kuuskümmend aastat tagasi ideaali-
de nimel julgelt teadmatusse marssisid.

See on Söödi kummardus nendele mees-
tele ja *hommage* millelegi, mis näib olevat
kadunud või kadumas. Meenutus või
meeldetuletus, et me võiksime mõelda,
armastada ja loota rohkem, kui ehk iga
päev oma argielus teeme. Adressaat on
seega eri põlvkonnad ja laiemalt Eesti
avalikkus, kes kipub tänapäeva infomü-
ras omaenda ajalugu unustama.

Kuna suur osa filmist on seotud nn
Lihula samba looga, siis ei saa ka siin
sellest üle ega ümber. Mul on väga hea
meel, et see film on üks väheseid kohti,
kus tuletatakse meelde, et tegemist on
Pärnu, mitte Lihula sambaga. Pärnu lin-
navõimud andsid selle püstitamiseks
kõik vajalikud load ja kinnitused ning
kui samm üles sai, võeti see mingisu-
gusel siiani arusaamatul põhjusel maha.
Lihulas ei olnud paberimajandust korda
aetud, vaatamata sellele, et kohalik val-
lavanem oli üks samba püstitamise initsia-
siaatoreid. Tekkinud olukorrale tuli kui-
dagi reageerida ja Partsi valitsus hakkas
helpima kahe kohaliku omavalitsuse

„Neljakümnes sõda“.

keedetud suppi. Kukkus kehvasti välja jah, ning Lihulast sai samasugune riigi tasemel poliitiline sümbol ehk probleem nagu pronksmeeski.

Sõjamehed aga, kes viimase kümneni jooksul on üritanud end poliitilisest foonist eraldada, kaotavad pronksmehe – Lihula liinil selle eraldusjoone, tahavad nad seda või mitte. Kokkuvõtteks tundus, et Lihulat oli sõjamehi ja neid meenutavas filmis liiga palju.

Meie vanad sõjamehed ei palu ega nuru midagi – vähemalt minu meelest küll mitte, ja see on veel üks asi, mille üle uhkust tunda. Filmis nähtavate meeste nägudest kiirgab ikka veel inimlikku sära, väärikust ja pühendumust. Mul on kahju, et film ei lõppenud ilusa tsitaadiga ühelt intervjueeritavalt, kes ütles: „Ma ei kahetse midagi, mul pole põhjust midagi kahetseda.“ Meie ka ei peaks, kui põhjust pole. Neid nutulaulikuid, kes kellegi eestkõnelejatena muudkui paljunevad proportsionaalselt eestkõneldavate vähenemisega, ei taha

rohkem kuulda. Aga tühja neist, peasi et mitte ise samale teele libastuda.

Ilma toetuseta naljalt head ja sisukat filmi ei tee. Aga filme meie lähiajaloost on meile vaja veel pikaks ajaks. Seepärast oli kena lugeda, et filmi valmimist on toetanud Kultuurkapital ja Justiitsministeerium. Ilmselt polnud need toetused teab mis suured ja teab mis ammu saadud, filmi on ilmselt tehtud kaua – ühes kaadris vilksatab juba paar aastat tagasi manala teele läinud tuttav.

Samas on see toetus ikkagi olemas ja nimetatud asjaolu annab lootust, et see ka jätkub, sest nii palju kui on inimesi, nii palju on ka mälestusi, vaatenurki ja soove. Selliseid filme on meil vaja palju rohkem, kui meil neid on. Ja Andres Söödile jõudu edaspidiseks.

„Neljakümnes sõda“.

Andres Söödi fotod